

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

LKI.410.10.3.2024

Grzegorz Gajewski
Burmistrz Miasta i Gminy Opatów
Urząd Miasta i Gminy w Opatowie
plac Obrońców Pokoju 34
27-500 Opatów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/063 – Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta i Gminy w Opatowie (dalej: Urząd), plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Grzegorz Gajewski, Burmistrz Miasta i Gminy Opatów (dalej: Burmistrz) od 20 listopada 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. 2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontroler	Przemysław Domoradzki, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKI/52/2024 z 6 maja 2024 r. (akta kontroli str. 1-3, 12, 15, 16, 18)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Burmistrz zapewnił warunki organizacyjne niezbędne do realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt³. W Urzędzie wypracowano również wewnętrzne praktyki wykrywania i zwalczania barszczu Sosnowskiego, którego eliminację powierzono firmie zewnętrznej. Pracownicy realizujący zadania związane z problematyką IGO posiadali stosowne wykształcenie kierunkowe i/lub doświadczenie w tym zakresie, jednak zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO nie zostały ujęte w kartach ich zadań.

W latach 2021-2023 Urząd prowadził rozpoznanie występowania na terenie Gminy stanowisk barszczu Sosnowskiego, tj. IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii rozprzestrzenionego na szeroką skalę i przeprowadzał działania zaradcze, które skutkowały usunięciem 11 stanowisk tego gatunku.

NIK wskazuje jednak, że wyniki badań przeprowadzonych przez biegłego potwierdzają potrzebę przeprowadzenia dokładnego rozpoznania miejsc i skali występowania roślin IGO na terenie gminy Opatów.

Pomimo prowadzonych w 2022 r. działań zaradczych w obrębie dwóch stanowisk barszczu Sosnowskiego oraz uzyskania w 2023 r. informacji o obecności tego gatunku w środowisku w kolejnych sześciu miejscach, Burmistrz, wbrew art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych⁴, nie przekazał Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Kielcach (dalej: Regionalny Dyrektor) zgłoszenia o stwierdzeniu tych roślin. Ponadto w odniesieniu do zgłoszeń stwierdzenia obecności IGO w środowisku na pięciu stanowiskach, uzyskanych w formie przekazu ustnego, nie wystąpił do zgłaszających o przekazanie zgłoszenia we właściwej formie.

Realizację działań zaradczych w okresie objętym kontrolą Urząd zlecał podmiotowi zewnętrznemu wybranemu w wyniku przeprowadzonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Jednak wbrew § 7 ust. 6 i 7 *Regulaminu postępowania określającego zasady wydatkowania środków finansowych o wartości nie przekraczającej kwoty 130 000 zł netto, do których nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych*⁵, nie dopełniono obowiązku zawarcia z wykonawcą tych prac umów w formie pisemnej bądź zastosowania pisemnego zamówienia lub zlecenia.

Działania zaradcze zostały przeprowadzone na zlecenie Urzędu również na pięciu stanowiskach IGO zlokalizowanych na działkach ewidencyjnych, których właścicielami były osoby fizyczne. Osoby te nie występowały do Burmistrza z wnioskiem o zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych, gdyż nie zostały poinformowane o stwierdzeniu obecności IGO w środowisku. Realizacja działań na tych działkach skutkowałą poniesieniem nieuzasadnionych wydatków z budżetu Gminy.

Mimo obowiązku corocznego raportowania Regionalnemu Dyrektorowi o przeprowadzonych działaniach zaradczych, Burmistrz nie złożył takich raportów za 2021 r. i 2022 r., a przedłożone sprawozdanie za 2023 r. zostało sporządzone nierzetelnie.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej: IGO.

⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm.

⁵ Dalej: Regulamin. Dokument ten stanowił załącznik do zarządzenia Nr 120.1.2021 Burmistrza Miasta i Gminy w Opatowie z dnia 4 stycznia 2021 r. w sprawie zatwierdzenia regulaminu postępowania określającego zasady wydatkowania środków finansowych – o wartości nie przekraczającej kwoty 130 000 zł netto, do których nie stosuje się przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych (ze zm).

W Urzędzie realizowano obowiązek monitorowania skuteczności działań zaradczych, a przeprowadzone w latach objętych kontrolą działania zaradcze były skuteczne. Podejmowano również współpracę z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie oraz z Polskim Związkiem Łowieckim, obejmującą wymianę informacji związanych z obecnością IGO w środowisku, lecz nie dopełniono obowiązku zawarcia porozumienia określającego szczegółowe warunki i sposób tej współpracy. Wprawdzie w Urzędzie w latach objętych kontrolą prowadzono działania informacyjne i edukacyjne mające na celu rozpoznanie stanowisk IGO i ich zwalczanie, jednak działania te były ograniczone jedynie do barszczu Sosnowskiego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą (do 10 maja 2024 r.) zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO w przyrodzie nie zostały wprost określone w regulaminie organizacyjnym Urzędu⁷ (dalej: regulamin organizacyjny).

Z wyjaśnień Burmistrza wynika, że zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO w gminie Opatów realizowane były przez pracowników Referatu Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji Urzędu (dalej: Referat). Wskazał przy tym, że zgodnie z § 25 ust. 6 pkt 6 regulaminu organizacyjnego do zakresu działania tej komórki organizacyjnej należało m.in. prowadzenie spraw związanych z ochroną przyrody.

Burmistrz wskazał również, że w dniu 10 maja 2024 r. na wniosek Kierownika Referatu Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji – Sekretarz Gminy Zarządzeniem nr 120.17.2024 Burmistrza Miasta i Gminy Opatów z dnia 10 maja 2024 r. wprowadził zmiany do regulaminu w celu uściślenia zapisu dotyczącego realizacji przez ww. Referat działań z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO w gminie Opatów (...).

(akta kontroli str. 21, 22, 41-44, 57, 58, 80-84, 98, 103, 116, 117, 119, 122, 158)

Zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO w Referacie, w okresie objętym kontrolą, realizowały cztery osoby⁸, którym w kartach zadań ich stanowisk pracy nie wskazano takich zadań, obowiązków i odpowiedzialności, co opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 122, 170-195)

Dwoje pracowników Referatu miało wykształcenie wyższe z zakresu nauk przyrodniczych (tj. ochrona środowiska oraz inżynieria środowiska), natomiast dwóch kolejnych pracowników, pomimo braku wykształcenia kierunkowego z zakresu nauk przyrodniczych, miało doświadczenie zawodowe w obszarze ochrony środowiska uzyskane w Urzędzie w związku z wykonywanymi zadaniami na stanowiskach:

- pracownik Z.P. – inspektor ds. ochrony środowiska – od 1 lutego 1987 r. do 27 lipca 2023 r.;
- pracownik J.C. – podinspektor i inspektor w Referacie Rozwoju Gminy, Rolnictwa i Nadzoru Komunalnego – od 7 października 1998 r. do 31 grudnia 2017 r.;

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 120.6.2019 Burmistrza Miasta i Gminy Opatów z dnia 1 lutego 2019 r. w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miasta i Gminy w Opatowie, ze zm.

⁸ Pracownicy: Z.P. – inspektor ds. ochrony środowiska (zatrudniony do 27 lipca 2023 r., przejście na emeryturę); J.C. – kierownik Referatu; A.S. – inspektor ds. gospodarki nieczystościami stałymi; A.Z. – referent ds. rolnictwa i ochrony środowiska.

zastępca kierownika Referatu Rozwoju i Mienia Komunalnego Gminy – od 1 stycznia 2018 r. do 31 stycznia 2019 r.; kierownik Referatu Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji – od 1 lutego 2019 r.

(akta kontroli str. 170-195)

Pracownicy Urzędu w okresie objętym kontrolą uczestniczyli w szkoleniach, których łączny koszt wyniósł odpowiednio: w 2020 r. – 9,9 tys. zł (łącznie 14 szkoleń oraz 17 pracowników uczestniczących); w 2021 r. – 17,2 tys. zł (26 szkoleń oraz 29 pracowników); w 2022 r. – 24,6 tys. zł (40 szkoleń oraz 43 pracowników); w 2023 r. – 19,1 tys. zł (29 szkoleń oraz 32 pracowników); a w 2024 r. (do 13 maja 2024 r.) – 8,7 tys. zł (12 szkoleń oraz 13 pracowników). Tematyka zrealizowanych szkoleń nie dotyczyła rozpoznania i zwalczania IGO.

W Urzędzie w poszczególnych latach objętych kontrolą na realizację szkoleń zaplanowano środki finansowe w kwocie odpowiednio: 10 tys. zł, 18 tys. zł, 25 tys. zł, 19,1 tys. zł oraz 11,4 tys. zł.

(akta kontroli str. 122-123, 196-207)

Pracownicy Referatu, którzy realizowali zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO nie mieli wykształcenia dodatkowego, nie ukończyli kursów oraz nie uczestniczyli w szkoleniach związanych z tematyką rozpoznania i zwalczania IGO. Burmistrz wyjaśnił, że (...) *Pracownicy Referatu Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji realizujący zadania związane z tematem kontroli nie uczestniczyli w szkoleniach realizowanych przez szkoleniowe firmy zewnętrzne, nie wpływały również do tut. Urzędu informacje o szkoleniach realizowanych przez instytucje: Świętokrzyski Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach.*

Brak ofert szkoleń, które kierowane byłyby do tut. Urzędu w zakresie związanym z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO, był główną przyczyną nierealizowania szkoleń obejmujących zakres kontroli.

Jednakże na bieżąco i systematycznie pracownicy referatu korzystają z dostępnych informacji na temat inwazyjnych gatunków roślin, śledzą strony internetowe np.: Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego – Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, jak również z innych dostępnych stron internetowych mówiących o zwalczaniu gatunków obcych.

Burmistrz wskazał również, że Pracownicy referatu korzystają na bieżąco z zamieszczonej na stronie internetowej publikacji pod tytułem: Kompendium – „Metody zwalczania Barszczy Kaukaskich” wydanej i opublikowanej przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska oraz z linków i innych publikacji zamieszczonych na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (kielce.rdos.gov.pl/inwazyjne-gatunki-obce).

(akta kontroli str. 119, 120, 122-124, 162-170, 196-207)

Spośród trzech audytów wewnętrznych oraz 18 kontroli zewnętrznych przeprowadzonych w Urzędzie w latach 2020-2024, żadne z nich swoim zakresem nie obejmowało tematyki związanej z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO.

(akta kontroli str. 208-214)

W okresie objętym kontrolą⁹ w prowadzonym w Urzędzie rejestrze skarg oraz w rejestrze skarg, wniosków i petycji Rady Miejskiej w Opatowie nie odnotowano

⁹ Do 10 maja 2024 r.

skarg, których przedmiotem byłyby zagadnienia związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO.

(akta kontroli str. 208, 215-228)

W Urzędzie nie opracowano i nie wdrożono procedur dotyczących wykrywania i zwalczania IGO. Z wyjaśnień Burmistrza wynika m.in., że w tym zakresie stosowano w Urzędzie wypracowane dotychczas praktyki. Wskazał przy tym na współpracę z sołtysami oraz na przekazywane na spotkaniach w sołectwach prośby o informowanie Urzędu o stwierdzanych przez mieszkańców stanowiskach IGO. Burmistrz wyjaśnił także: *Ważną rolę pełnią również strażnicy Straży Miejskiej, którzy realizując swoje obowiązki służbowe na terenie miasta jak i sołectw zwracają szczególną uwagę na aspekt występowania IGO. Pracownicy referatu prowadzą również na stronie internetowej Urzędu zakładkę (adres: https://umopatow.pl/strona-3508-informacja_dotyczaca_barszczu.html) z informacjami o barszczu Sosnowskiego – informacje o tej roślinie oraz o sposobach zwalczania. Podany jest również kontakt telefoniczny, pod którym mieszkańcy mogą zgłaszać ewentualne stanowiska występowania tej rośliny. Pracownicy gminy Opatów nie tylko z referatu rolnictwa, ochrony środowiska i promocji w związku z realizacją innych zadań (np. związanych z remontem dróg gminnych) w terenie proszeni są o sygnalizowanie o ewentualnych miejscach występowania gatunków obcych. Gmina Opatów współpracuje również od 2015 roku z firmą wykonującą prace związane z usuwaniem m.in. barszczu Sosnowskiego, korzystając z informacji o postępowaniu z roślinami IGO, sposobami eliminacji.*

(akta kontroli str. 120, 124, 129-157, 165)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na tym, że w kartach zadań stanowisk pracy czterech pracowników Referatu, którzy realizowali zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO nie przypisano im takich obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności.

(akta kontroli str. 119, 122, 170-195)

Zgodnie ze standardem kontroli zarządczej nr 3 *Struktura organizacyjna* (części A *Środowisko wewnętrzne*)¹⁰, struktura organizacyjna jednostki powinna być dostosowana do aktualnych celów i zadań. Zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny. Aktualny zakres obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności powinien być określony dla każdego pracownika. Ponadto w standardzie kontroli zarządczej nr 6 *Określanie celów i zadań, monitorowanie i ocena ich realizacji* (części B *Cele i zarządzanie ryzykiem*) wskazano, że należy zadbać, aby określając cele i zadania wskazać także jednostki, komórki organizacyjne lub osoby odpowiedzialne bezpośrednio za ich wykonanie oraz zasoby przeznaczone do ich realizacji.

Burmistrz wyjaśnił, że (...) *W karcie zadań stanowisk pracy – 4 pracowników, którzy realizowali zadania związane z IGO, zadania te określone w formie ogólnego zapisu – ochrona środowiska. W dniu 10 maja br. przygotowano Aneksy dla 3 pracowników referatu (JC, AS, AŻ), w których uściślono zapis o realizowaniu zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO. Wskazał również, że pracownik ZP z dniem 28 lipca 2023 r. zakończył pracę w Urzędzie.*

(akta kontroli str. 119, 122)

¹⁰ Załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 15, poz. 84).

W związku z przypisaniem pracownikom w ich kartach zadań stanowisk pracy zadań polegających na *prowadzeniu działań, zapobiegawczych i zaradczych (w przypadku stwierdzenia obecności IGO na terenie gminy) w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych*¹¹ oraz *prowadzeniu koordynacji działań, zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych na terenie gminy*¹², NIK odstępuje od formułowania wniosku pokontrolnego w związku ze stwierdzoną nieprawidłowością.

(akta kontroli str. 122, 159-161)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie zapewniono warunki organizacyjne niezbędne do realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO. Pracownicy realizujący zadania związane z problematyką IGO, mieli stosowne wykształcenie kierunkowe i/lub odpowiednie doświadczenie zawodowe. Wypracowano również wewnętrzne praktyki dotyczące wykrywania i zwalczania barszczu Sosnowskiego. Stwierdzona w wyniku kontroli nieprawidłowość dotyczyła nieujęcia w kartach zadań pracowników Referatu wykonywanych przez nich czynności wynikających z ustawy o gatunkach obcych.

OBSZAR

2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

2.1. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

1. W sprawie podejmowanych działań i ich charakteru, mających na celu rozpoznanie stanowisk IGO w gminie Opatów, Burmistrz wyjaśnił, że prowadzone na terenie Gminy działania zaradcze były poprzedzone działaniami rozpoznawczymi. Działania te prowadzone były przez pracowników Referatu oraz strażników Straży Miejskiej podczas realizacji ich obowiązków służbowych na terenie miasta oraz sołectw. Burmistrz wskazał również, że w rozpoznaniu IGO pracownicy Urzędu *współpracowali również z sołtysami z sołectw z terenu gminy Opatów, którzy najlepiej znają teren i lokalne środowisko również pod kątem występowania gatunków obcych.*

(akta kontroli str. 229, 231)

Do 31 marca 2022 r. na obszarze gminy Opatów wyznaczonych było 10, a od 1 kwietnia 2022 r. dziewięć obwodów łowieckich dzierżawionych przez siedem kół łowieckich.

Analiza rocznych planów łowieckich przekazanych Burmistrzowi do zaopiniowania przez dzierżawców tych obwodów wykazała, że na 10 marca 2021 r.¹³ szacowana liczba zwierząt IGO wykazanych w tych planach wynosiła odpowiednio: jenot¹⁴ – trzy osobniki oraz piżmak¹⁵ – 10 osobników (teren jednego obwodu łowieckiego). W rocznych planach łowieckich na sezon 2023/2024 i 2024/2025 liczba zwierząt zaliczanych do IGO zaobserwowanych w obwodach łowieckich, w łowieckim roku gospodarczym poprzedzającym rok, na który sporządzono roczne plany łowieckie wynosiła: jenot – dwa osobniki (roczny plan łowiecki na rok gospodarczy 2023/2024 – jeden obwód łowiecki), jenot – sześć osobników oraz piżmak – 30 osobników

¹¹ Aneksy do kart zadań stanowiska pracy pracowników : A.S. – inspektor ds. gospodarki nieczystościami stałymi; A.Z. – referent ds. rolnictwa i ochrony środowiska.

¹² Aneks do karty zadań stanowiska pracy kierownika Referatu.

¹³ Roczny plan łowiecki na sezon 2021/2022.

¹⁴ IGO stwarzające zagrożenie dla Unii rozprzestrzenione na szeroką skalę.

¹⁵ IGO stwarzające zagrożenie dla Unii rozprzestrzenione na szeroką skalę.

(roczne plany łowieckie na rok gospodarczy 2024/2025 – pięć obwodów łowieckich dzierzawionych przez cztery koła łowieckie).

(akta kontroli str. 283-360, 361, 362, 369, 372, 381, 385, 410, 414, 424, 428, 431, 435, 438 443, 445, 448)

Na temat wykorzystania informacji o IGO wykazanych w rocznych planach łowieckich Burmistrz wyjaśnił, że *Urząd Miasta i Gminy Opatów analizował informacje z rocznych planów łowieckich, w szczególności mówiące o liczbie zwierząt zaliczanych do inwazyjnych gatunków obcych zaobserwowanych w obwodach łowieckich zlokalizowanych na terenie gminy. Przeanalizowane informacje z rocznych planów łowieckich wykorzystano przez referat merytoryczny w prowadzonych konsultacjach telefonicznych (Urząd nie prowadził korespondencji pisemnej w tym zakresie) z kołami, w celu pozyskania informacji o lokalizacji stanowisk IGO oraz o planowanych odstrzałach zwierząt zaliczanych do gatunków inwazyjnych. W trakcie konsultacji strony zauważyły duży problem i trudność w zakresie działań skierowanych w stosunku do gatunków obcych, szczególnie w zakresie ich lokalizacji i eliminacji. Dodatkowo biorąc pod uwagę specyfikę gatunków, charakter zwierząt, występowanie migracji oraz podawanie nieraz szacunkowych danych o liczbie występowania – zaobserwowania danego gatunku zwierząt zaliczanych do IGO, orientacyjnych miejscach występowania zwierząt w obwodach przez członków kół łowieckich, przełożyło się i było przyczyną wystąpienia trudności w podaniu dokładnej lokalizacji a tym samym skutkowało nie przekazaniem przez pracowników Urzędu zgłoszeń stwierdzających obecności zwierząt zaliczanych do IGO. W dniu 20 czerwca 2024 r. w związku ze złożonymi rocznym planami łowieckimi na rok gospodarczy 2024/2025 Urząd wystosował pisma do czterech Kół Łowieckich, które wykazały IGO (Koła: Dzik, Hubert, Dudek, Ludowe) o przedłożenie zgłoszeń w myśl art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych i o wskazanie dokładnej lokalizacji stanowisk zwierząt IGO: jenot, piżmak w celu dokonania zgłoszenia.*

(akta kontroli str. 692-706)

NIK zwraca uwagę, że powyższa sytuacja wskazuje na potrzebę nawiązania ścisłej współpracy ze wszystkimi kołami łowieckimi funkcjonującymi na obszarze gminy Opatów, w celu wymiany informacji o stwierdzonych lokalizacjach zwierząt IGO.

W dniu 25 czerwca 2024 r. do Urzędu wpłynęła odpowiedź na pismo Burmistrza¹⁶ z Koła Łowieckiego „Hubert” w Jakubowicach (dotyczy dwóch obwodów łowieckich), w którym wskazano miejsca, gdzie zaobserwowano zwierzęta należące do IGO wykazane w rocznych planach łowieckich na rok 2024/2025. Miejsca te zlokalizowane były poza obszarem gminy Opatów.

(akta kontroli str. 730, 731)

W latach objętych kontrolą (do 15 kwietnia 2024 r.) na terenie gminy Opatów zidentyfikowano 12 stanowisk roślin IGO (w tym 11 stanowisk barszczu Sosnowskiego i jedno stanowisko kolczurki klapowanej¹⁷).

Informacje o stwierdzeniu w środowisku stanowisk ww. IGO Burmistrz otrzymał:

- w 2019 r. o pięciu stanowiskach barszczu Sosnowskiego, w tym:
 - trzy na działkach ewidencyjnych zlokalizowanych w miejscowości Karwów¹⁸, stanowiących własność gminy Opatów. Stanowiska zostały zgłoszone przez sołtysa sołectwa Karwów, a ostatnie działania zaradcze przeprowadzono w 2021 r.;

¹⁶ Pismo znak: RŚP – IV.6151.8.2024 z 20 czerwca 2024 r.

¹⁷ IGO stwarzające zagrożenie dla Polski rozprzestrzenione na szeroką skalę.

¹⁸ Działki nr ewid.: 35/1, 35/2 i 587.

- dwa na działkach zlokalizowanych w miejscowości Gojców¹⁹, stanowiących własność gminy Opatów. Stanowiska zostały zgłoszone przez sołtysa sołectwa Gojców, a ostatnie działania zaradcze przeprowadzono w 2022 r.;
 - w 2023 r. o siedmiu stanowiskach, w tym:
 - sześciu dotyczących barszczu Sosnowskiego – jedno położone na działce ewidencyjnej w miejscowości Karwów²⁰, stanowiącej własność osoby fizycznej (stanowisko zgłoszone przez sołtysa sołectwa Karwów); dwa na działkach ewidencyjnych położonych w miejscowości Tudorów²¹, stanowiących własność osób fizycznych (stanowiska zgłoszone przez sołtysa sołectwa Tudorów); dwa na działkach ewidencyjnych położonych w miejscowości Nikisiałka Mała, stanowiących własność osoby fizycznej²² i gminy Opatów²³ (stanowiska zgłoszone przez sołtysa sołectwa Nikisiałka Mała); jedno na działce ewidencyjnej położonej w miejscowości Marcinkowice,²⁴ stanowiącej własność osoby fizycznej, zidentyfikowane przez pracowników Urzędu (ustalenie własne);
 - jedno stanowisko kolczurki klapowanej na działce ewidencyjnej położonej w miejscowości Jałowęsy²⁵, stanowiącej własność osoby fizycznej. Zgłoszenie zostało przekazane przez pełnomocnika Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Kielcach.
- (akta kontroli str. 239-248, 252, 257, 259, 260, 272-276, 545, 547, 567, 568, 615, 617, 619, 621, 623, 625, 732, 750)

W Urzędzie nie dopełniono obowiązku przekazania Regionalnemu Dyrektorowi informacji o stanowiskach barszczu Sosnowskiego, na których w 2022 r. Urząd przeprowadził działania zaradcze (dwa stanowiska) oraz o których w 2023 r. Burmistrz uzyskał informacje (pięć stanowisk) lub zidentyfikował w ramach działań własnych (jedno stanowisko). Powyższe zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 239-243, 270-282, 617, 619, 621, 623, 625, 643, 645)

W trakcie kontroli NIK (13 maja 2024 r.) do Burmistrza wpłynęło zgłoszenie obecności stanowisk barszczu Sosnowskiego na terenie 10 działek ewidencyjnych położonych w miejscowości Nikisiałka Mała, o czym szerzej w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli str. 668)

W celu rozpoznania skali występowania roślin IGO na terenie gminy Opatów oraz przeprowadzenia oceny skuteczności zrealizowanych działań zaradczych wobec stwierdzonych roślin IGO, w toku kontroli powołano biegłego w dziedzinie botaniki²⁶ (dalej: Biegły). Rozpoznanie występowania roślin IGO na terenie gminy Opatów, Biegły przeprowadził 27 maja 2024 r. w miejscach, w których istniało największe prawdopodobieństwo ich występowania. W trakcie prowadzonych oględzin, Biegły stwierdził w środowisku obecność 17 stanowisk rdestowca japońskiego²⁷, co stanowiło wzrost liczby zidentyfikowanych stanowisk IGO²⁸ o 142%.

W opinii Biegłego przeprowadzone rozpoznanie występowania roślin IGO na obszarze gminy Opatów wskazywało na liczną populację rdestowca japońskiego. Populacja stwierdzonego ww. IGO w obrębie stanowisk wynosiła od kilkunastu do

¹⁹ Działki nr ewid.: 201 i 203.

²⁰ Działka nr ewid. 314.

²¹ Działki nr ewid.: 107 i 167.

²² Działka nr ewid. 421/3.

²³ Działka nr ewid. 19/2.

²⁴ Działka nr ewid. 258/2.

²⁵ Działka nr ewid. 117.

²⁶ Postanowienie Dyrektora Delegatury NIK w Kielcach znak: LKI.410.10.3.2024 z 21 maja 2024 r..

²⁷ IGO stwarzające zagrożenie dla Polski rozprzestrzenione na szeroką skalę.

²⁸ Liczba zidentyfikowanych stanowisk w gminie wg stanu na 15 kwietnia 2024 r.

kilkudziesięciu pędów. Stanowiska tego gatunku zlokalizowane były w różnych obszarach miasta, przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych oraz w obrębie gruntów nieużytkowanych. Biegły wskazał również na potrzebę sukcesywnego prowadzenia rozpoznania stanowisk roślin IGO w obrębie miasta.

(akta kontroli str. 642, 754, 756-761, 763-771)

W związku ze stwierdzoną liczną populacją rdestowca japońskiego na terenie gminy Opatów, Burmistrz wyjaśnił, że Urząd nie miał wiedzy o stanowiskach ww. IGO oraz że podjęte zostaną działania mające na celu poinformowanie lokalnej społeczności o obecności rdestowca japońskiego i przeprowadzone zostaną wizje terenowe. Ponadto Burmistrz wyjaśnił, że dopełniony zostanie obowiązek zgłoszenia stwierdzonych stanowisk IGO Regionalnemu Dyrektorowi.

(akta kontroli str. 781-783, 789-792)

2. W latach 2020-2024 w gminie Opatów obowiązywały dwa programy ochrony środowiska, odpowiednio: *Program Ochrony Środowiska dla Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2023 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko*²⁹ (dalej: POŚ na lata 2017-2020) oraz *Program Ochrony Środowiska dla Gmin członkowskich Ekologicznego Związku Dorzecza Koprzywianki na lata 2022-2026 z perspektywą do roku 2029* (dalej: POŚ na lata 2022-2026), które przyjęte zostały uchwałami Rady Miejskiej w Opatowie³⁰.

(akta kontroli str. 465-468)

W POŚ na lata 2017-2020 nie ujęto zadań i problematyki dotyczącej roślin i zwierząt IGO. Burmistrz wyjaśnił, że *Program Ochrony Środowiska dla Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2023 został przyjęty Uchwałą nr XXIX/252/2017 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 lutego 2017 r. Powyższy program nie ujmował problematyki dotyczących inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. Przyczyną nieuwzględnienia wyżej wymienionej problematyki prawdopodobnie może być fakt, iż w okresie jego przygotowywania około roku 2016 problematyka inwazyjnych gatunków roślin i zwierząt nie była normowana przepisami prawa (...).*

(akta kontroli str. 465, 469-474, 545, 548)

W POŚ na lata 2022-2026 wśród zadań wymienionych do realizacji m.in. przez gminę Opatów, wskazano na eliminację gatunków inwazyjnych. Zadanie to przypisane było dla obszaru interwencji dotyczącego zasobów przyrodniczych, w którym jako cel wskazano ochronę różnorodności biologicznej, krajobrazowej i geologicznej.

W programie określono, że eliminacja gatunków inwazyjnych stanowi zadanie ciągłe, finansowane ze środków własnych. Wskazano również, że realizacja tego zadania wpłynie pozytywnie na zapewnienie gatunkom rodzimym (w tym rzadkim i chronionym) odpowiedniej przestrzeni życiowej i właściwych wymagań środowiskowych, także na terenie form ochrony przyrody.

(akta kontroli str. 465, 475, 508, 531, 543)

3. W okresie od 18 grudnia 2021 r.³¹ do 15 kwietnia 2024 r. Burmistrz otrzymał sześć zgłoszeń o stwierdzeniu obecności roślin IGO w środowisku. Zgłoszenia te dotyczyły

²⁹ Gmina Opatów w okresie objętym kontrolą była członkiem Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki (dalej: Ekologiczny Związek).

³⁰ Uchwała Nr XXIX/252/2017 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 lutego 2017 r. w sprawie uchwalenia „Programu Ochrony Środowiska dla Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2023 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko” oraz uchwała Nr LIII/480/2023 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 27 stycznia 2023 r. w sprawie: uchwalenia „Programu Ochrony Środowiska dla Gmin członkowskich Ekologicznego Związku Dorzecza Koprzywianki na lata 2022-2026 z perspektywą do roku 2029” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

³¹ Tj. po wejściu w życie ustawy o gatunkach obcych.

barszczu Sosnowskiego (pięć zgłoszeń od trzech sołtysów sołectw gminy Opatów) i kolczurki klapowanej (jedno zgłoszenie).

(akta kontroli 239-248, 546, 549)

Zgłoszenia przekazane przez sołtysów sołectw gminy Opatów dokonane były w formie przekazu ustnego.

(akta kontroli str. 239-243)

NIK zwraca uwagę, że zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o gatunkach obcych, zgłoszenia dokonuje się na piśmie utrwalonym w postaci papierowej albo elektronicznej, w szczególności na elektroniczną skrzynkę podawczą lub za pomocą poczty elektronicznej.

Otrzymane zgłoszenie stwierdzenia obecności w środowisku kolczurki klapowanej, stosownie do art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy o gatunkach obcych, Burmistrz przekazał Regionalnemu Dyrektorowi w postaci elektronicznej, w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (dalej: GDOŚ) w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska³². Zgłoszenie to było kompletne i zawierało elementy, o których mowa w art. 15 ust. 2 ww. ustawy oraz zostało przekazane po upływie 30 dni od otrzymania zgłoszenia stwierdzenia obecności tego IGO w środowisku, tj. z zachowaniem terminu, o którym mowa w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 239, 241, 243-252)

W dniu 29 grudnia 2023 r. Burmistrz przekazał Regionalnemu Dyrektorowi uzupełnione *zgłoszenie stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski*, zawierające informacje dotyczące własności działki. Burmistrz wyjaśnił, że ustalenie właściciela działki (podmiotu władającego) dokonane zostało na podstawie ewidencji z referatu podatkowego Urzędu.

(akta kontroli str. 253-257, 263, 545, 547)

Po otrzymaniu od Regionalnego Dyrektora informacji o wprowadzeniu do Centralnego Rejestru Danych o IGO³³ (dalej: Rejestr IGO) danych o stanowisku kolczurki klapowanej (nr rejestrowy – 809057), Burmistrz, stosownie do art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych, poinformował podmiot władający³⁴ (osoba fizyczna) o stwierdzeniu obecności w IGO środowisku oraz o konieczności przeprowadzania działań zaradczych wobec tego gatunku.

(akta kontroli str. 239, 258-263)

W dniu 13 maja 2024 r. Burmistrz otrzymał zgłoszenie stwierdzenia obecności stanowisk barszczu Sosnowskiego zlokalizowanych na terenie 10 działek ewidencyjnych w miejscowości Nikisiałka Mała³⁵. Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy o gatunkach obcych, w Urzędzie dokonano weryfikacji zgłoszenia³⁶, w wyniku której stwierdzono braki formalne. Pismem z 15 maja 2024 r.³⁷ Burmistrz wezwał zgłaszającego do ich uzupełnienia. 16 maja 2024 r. Burmistrz w formie elektronicznej otrzymał uzupełnione, kompletne zgłoszenie zawierające elementy, o których mowa w art. 15 ust. 2 ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 668-673)

³² Wzór zgłoszenia zamieszczony jest na stronie GDOŚ: <https://www.gov.pl/web/gdos/wzory-raportow-dla-gminy-inwazyjne-gatunki-obce>. [dostęp: 20 maja 2024 r.].

³³ Wiadomość e-mail z 12 lutego 2024 r.; rejestracja w Urzędzie 28 lutego 2024 r.

³⁴ Pismo znak: RŚP-II.61.9.2023 z 19 marca 2024 r.

³⁵ Działki nr ewid.: 18/1, 20/1, 33/3, 34/3, 35/3, 36/3, 37/3, 38/3, 49/1 i 659/1.

³⁶ Notatka służbowa znak: RŚP-II.61.5.2024 z 15 maja 2024 r.

³⁷ Pismo znak: RŚP-II.61.5.2024 z 15 maja 2024 r.

W dniu 22 maja 2024 r. pracownicy Urzędu, celem weryfikacji zgłoszenia z 13 maja 2024 r., udali się do miejscowości Nikisiałka Mała, gdzie potwierdzono obecność barszczu Sosnowskiego na terenie siedmiu z 10 działek wykazanych w zgłoszeniu. 19 czerwca 2024 r., stosownie do art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy o gatunkach obcych, Burmistrz przekazał Regionalnemu Dyrektorowi *zgłoszenie stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski*, dotyczące siedmiu stanowisk barszczu Sosnowskiego, a następnie 20 czerwca 2024 r. przekazał korektę tego zgłoszenia.

(akta kontroli str. 675, 676, 680-687)

W przypadku stanowisk IGO, które w latach objętych kontrolą (do 15 kwietnia 2024 r.), zostały zidentyfikowane na terenie gminy Opatów (12 stanowisk IGO) Burmistrz miał wiedzę na temat właścicieli działek (podmioty władające), na których one się znajdowały (sześć działek należących do osób fizycznych i sześć działek będących własnością Urzędu). Burmistrz wyjaśnił, że *Podmiot władający danym terenem ustalony był z inwentaryzacji z realizacji zadania z roku 2019 współfinansowanego przez WFOŚiGW w Kielcach (działki miejscowość: Karów nr ew. 35/1, 35/2, 587, Gojców nr ew. 201, 203). Pozostałe ustalenia na podstawie ewidencji z referatu podatkowego UMiG Opatów.*

(akta kontroli str. 263, 545, 547, 707-717)

W 2023 r. Burmistrz nie poinformował sześciu podmiotów o stwierdzeniu obecności IGO (barszczu Sosnowskiego) na władanych przez nich działkach oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tych roślin, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 239, 240, 644, 646)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach 2022-2023 Burmistrz nie przekazał Regionalnemu Dyrektorowi ośmiu zgłoszeń dotyczących stwierdzenia obecności IGO (barszczu Sosnowskiego) na terenie gminy Opatów, mimo że w tym okresie Urząd zidentyfikował stanowisko barszczu Sosnowskiego oraz miał informacje o pozostałych siedmiu takich stanowiskach i przeprowadzał w ich obrębie działania zaradcze. Powyższe było niezgodne z art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy o gatunkach obcych, stosownie do którego wójt, burmistrz albo prezydent miasta przekazuje zgłoszenie stwierdzenia obecności IGO w środowisku, w postaci elektronicznej, w formie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez GDOŚ w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska właściwemu regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska.

(akta kontroli str. 239-243, 270-282, 617, 619, 621, 623, 625)

Burmistrz wyjaśnił, że *przeoczenie przepisów oraz duże problemy kadrowe w latach 2022-2023 w referacie Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji Urzędu Miasta i Gminy Opatów przyczyniły się do niezgłoszenia właściwemu regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska stwierdzenia obecności w środowisku IGO w myśl ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych.*

(akta kontroli str. 643, 645)

Skutkiem nieprzekazania przez Burmistrza ośmiu zgłoszeń dotyczących stwierdzenia obecności IGO (barszczu Sosnowskiego) było niewprowadzenie przez Regionalnego Dyrektora informacji o tych stanowiskach do Rejestru IGO, stanowiącego system nadzoru obejmujący IGO stwarzające zagrożenie dla Unii lub Polski, w którym gromadzone są i rejestrowane dane dotyczące występowania w środowisku IGO.

2. Burmistrz nie poinformował sześciu podmiotów władających (osoby fizyczne), na terenie których znajdowało się pięć stanowisk barszczu Sosnowskiego, o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii rozprzestrzenionego na szeroką skalę oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO, czym naruszono art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 239, 240, 644, 646)

Zgodnie z tym przepisem, Burmistrz po otrzymaniu informacji od Regionalnego Dyrektora o wprowadzeniu do Rejestru IGO informacji o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub Polski, powinien ustalić podmiot władający odpowiedzialny za przeprowadzenie działań zaradczych i poinformować ten podmiot o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę, stwarzającego zagrożenie dla Unii lub Polski oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO.

Pomimo że zgłoszenia o stwierdzeniu obecności w środowisku ww. stanowisk barszczu Sosnowskiego nie zostały przekazane Regionalnemu Dyrektorowi, a informacje o nich nie zostały wprowadzone do Rejestru IGO, Burmistrz powinien dokonać ustaleń w zakresie podmiotów władających i przekazać tym podmiotom niezbędne informacje określone w art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych.

Burmistrz wyjaśnił, że Urząd Miasta i Gminy Opatów nie poinformował podmiotów władających o stwierdzeniu obecności IGO, o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych oraz o realizowanych przez Urząd działaniach zaradczych. Wskazał również, że: *niepoinformowanie związane było z problemami kadrowymi w referacie merytorycznie zajmującym się problematyką IGO.*

(akta kontroli str. 644, 646)

Zdaniem NIK, niepoinformowanie przez Burmistrza podmiotów władających o stwierdzeniu obecności w środowisku barszczu Sosnowskiego, skutkowało niedopełnieniem przez nich obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO. Wskazać należy, że barszcz Sosnowskiego to gatunek niebezpieczny dla zdrowia i życia ludzi oraz zwierząt hodowlanych lub domowych, obniża stan zachowania niektórych typów siedlisk przyrodniczych³⁸.

2.2. Realizacja zadań związanych ze zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

1. W okresie objętym kontrolą działania zaradcze prowadzone były w stosunku do wszystkich zidentyfikowanych (do dnia 15 kwietnia 2024 r.) na terenie gminy Opatów stanowisk barszczu Sosnowskiego (11 stanowisk). Działania zaradcze przeprowadzone zostały w latach 2021-2023.

(akta kontroli str. 241, 242, 272-274, 545, 547, 749, 750)

Wszystkie przeprowadzone działania zaradcze realizowane były przez podmiot zewnętrzny na zlecenie Urzędu i obejmowały zastosowanie środków fizycznych (koszenie) oraz chemicznych (opryski środkami ochrony roślin).

(akta kontroli str. 241, 242, 272-274, 545, 547, 567-592, 599, 600, 615, 617, 619, 621, 623, 625, 629, 631, 633, 749, 750)

³⁸ Źródło informacji: [Barszcz Sosnowskiego - Gatunki roślin - IGO - Projekty krajowe - Projekty - Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska \(gdos.gov.pl\)](#) – <http://projekty.gdos.gov.pl/igo-heracleum-sosnowskyi> [dostęp: 20 maja 2024 r.].

Przeprowadzone w latach 2021-2023 na terenie gminy Opatów działania zaradcze wobec barszczu Sosnowskiego realizowane były:

- w 2021 r. – w obrębie trzech stanowisk zlokalizowanych na działkach ewidencyjnych w miejscowości Karwów³⁹. Działania zaradcze przeprowadzone zostały w okresie 28 lipiec 2021 r. – 31 październik 2021 r. i obejmowały koszenie (dwukrotnie) oraz zastosowanie oprysków (dwukrotnie). Stanowiska zostały zlikwidowane;
- w 2022 r. – w obrębie dwóch stanowisk zlokalizowanych na działkach ewidencyjnych w miejscowości Gojców⁴⁰. Działania zaradcze przeprowadzone zostały w okresie 2 maja 2022 r. – 6 września 2022 r. i obejmowały koszenie (jednokrotnie) oraz zastosowanie oprysków (jednokrotnie). Stanowiska zostały zlikwidowane;
- w 2023 r. – w obrębie sześciu stanowisk, w tym:
 - jedno stanowisko zlokalizowane na działce ewidencyjnej w miejscowości Karwów⁴¹ oraz dwa stanowiska zlokalizowane na działkach w miejscowości Tudorów⁴². Działania zaradcze zostały przeprowadzone w okresie 5 września 2023 r. – 18 października 2023 r. i obejmowały koszenie (dwukrotnie) i zastosowanie oprysków (jednokrotnie);
 - dwa stanowiska na działkach zlokalizowanych w miejscowości Nikisiałka Mała⁴³. Działania zaradcze zostały przeprowadzone w okresie 4 lipca 2023 r. – 19 lipca 2023 r. i obejmowały koszenie (dwukrotnie) i zastosowanie oprysków (jednokrotnie);
 - jedno stanowisko na działce ewidencyjnej zlokalizowanej w miejscowości Marcinkowice⁴⁴. Działania zaradcze zostały przeprowadzone w okresie od 22 maja 2023 r. do 22 czerwca 2023 r. oraz od 3 października 2023 r. do 17 listopada 2023 r. i obejmowały koszenie (trzykrotnie) i zastosowanie oprysków (dwukrotnie).

W latach objętych kontrolą działania zaradcze przeprowadzono na terenie o łącznej powierzchni ok. 3360 m².

(akta kontroli str. 241, 242, 547, 567-570, 573, 574, 577, 578, 581, 582, 585, 586, 589, 590, 599, 600, 615, 617, 619, 621, 623, 625, 667, 749, 750)

Okazy barszczu Sosnowskiego usunięte w wyniku przeprowadzonych w latach 2021-2023 działań zaradczych, pozostawiane były na podłożu w miejscu realizacji tych działań. Burmistrz wyjaśnił, że (...) *rośliny zostały poddane działaniu środków chemicznych oraz zastosowano koszenie. Koszenie skutkowało przemienieniem, rozdrobnieniem roślin na nieduże elementy. Przyczyną prowadzenia takich działań była nawiązanie do analogicznych działań prowadzonych w 2015-2018, 2019 r. oraz nieduża ilość roślin IGO.*

(akta kontroli str. 241, 242, 545, 547, 548, 559, 600)

Pismem z 19 marca 2024 r., stosownie do art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych, Burmistrz poinformował⁴⁵ podmiot władający (osoba fizyczna) o stwierdzeniu obecności w środowisku kolczurki klapowanej oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO. Podmiot władający po otrzymaniu ww. informacji nie wystąpił do Burmistrza o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych. 22 maja 2024 r. pracownicy Urzędu dokonali oględzin terenu działki, na której zlokalizowane było stanowisko ww. IGO, w trakcie których ustalono,

³⁹ Działki nr ewid.: 35/1, 35/2 i 587.

⁴⁰ Działki nr ewid.: 201 i 203.

⁴¹ Działka nr ewid. 314.

⁴² Działki nr ewid.: 107 i 167.

⁴³ Działki nr ewid. 19/2 i 421/3.

⁴⁴ Działka nr ewid. 258/2.

⁴⁵ Pismo znak: RŚP-II.61.9.2023 z 19 marca 2024 r.

że przeprowadzone zostało koszenie oraz nie stwierdzono obecności kolczurki klapowanej⁴⁶. Pismem z 27 maja 2024 r.⁴⁷ zwrócono się do podmiotu władającego o przekazanie informacji o podjętych działaniach zaradczych.

(akta kontroli str. 239, 241, 259-263, 675, 679, 784, 787)

2. W okresie objętym kontrolą (do 15 kwietnia 2024 r.) podmioty władające, o których mowa w art. 21 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy o gatunkach obcych, tj. będące osobą fizyczną albo inną niż państwowa osobą prawną, albo inną niż państwowa jednostką organizacyjną, nie występowały do Burmistrza z wnioskiem, o którym mowa w art. 21 ust. 3 ustawy o gatunkach obcych, o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych, a Burmistrz nie wydawał decyzji wyrażających zgodę na zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych lub decyzji odmawiających przeprowadzenia działań zaradczych za podmiot władający.

(akta kontroli str. 784, 787)

3. Wszystkie działania zaradcze przeprowadzone w latach 2021-2023 na terenie gminy Opatów w odniesieniu do zidentyfikowanych stanowisk barszczu Sosnowskiego, w tym na terenach należących do osób fizycznych, realizowane były przez Urząd, który zlecał ich wykonanie podmiotowi zewnętrznemu. Koszt realizacji działań zaradczych pokrywany był przez Urząd, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 239-242, 272-274, 545, 547, 569-592, 599, 600, 629-635, 644, 646, 667, 692, 694, 712-714, 716, 717)

4. W okresie objętym kontrolą realizację działań zaradczych powierzano podmiotowi zewnętrznemu (sześciokrotnie). Podmiot ten miał doświadczenie w zakresie usuwania barszczu Sosnowskiego oraz przeprowadzał działania zaradcze w odniesieniu do tego IGO na terenie gminy Opatów również przed okresem objętym kontrolą. Środki finansowe na realizację działań zaradczych były każdorazowo i w odpowiedniej wielkości uwzględniane w planach finansowych Urzędu. Na realizację tych zadań w poszczególnych latach objętych kontrolą zabezpieczano środki finansowe w wysokości: w 2020 r. i 2021 r. – po 8 tys. zł, w 2022 r. – 4 tys. zł, w 2023 r. i 2024 r. – po 5 tys. zł. Koszt przeprowadzonych działań zaradczych wyniósł odpowiednio: w 2021 r. – 1700 zł, w 2022 r. – 490 zł i w 2023 r. – 1960 zł (łącznie – 4150 zł).

(akta kontroli str. 241, 242, 545, 547, 557-562, 569-592, 597, 599-615, 617, 619, 621, 623, 625, 629-635, 667)

W latach 2021-2023 w Urzędzie obowiązywał Regulamin stanowiący załącznik do zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy w Opatowie. Zgodnie z § 3 tego Regulaminu wykonanie zarządzenia powierzono kierownikom referatów w Urzędzie oraz stosownie do § 2 ust. 5 pkt 1, kierownicy referatów wnioskujących byli odpowiedzialni za przestrzeganie przepisów tego dokumentu.

(akta kontroli str. 655, 656)

Postępowania dotyczące wyboru wykonawcy wszystkich zleconych przez Urząd, w okresie objętym kontrolą, usług wykonania działań zaradczych w odniesieniu do barszczu Sosnowskiego były, zgodnie z § 4 ust. 2 i 3 Regulaminu, przeprowadzone w tzw. procedurze uproszczonej⁴⁸.

(akta kontroli str. 547, 569-592, 599, 600, 615-635, 657, 658)

⁴⁶ Notatka służbowa znak: RŚP-II.61.9.2023 z 22 maja 2024 r.

⁴⁷ Pismo znak: RŚP-II.61.9.2023 z 27 maja 2024 r.

⁴⁸ Zgodnie z § 7 ust. 1 regulaminu postępowania określającego zasady wydatkowania środków finansowych o wartości nie przekraczającej kwoty 130 000 zł netto, do których nie stosuje się przepisów ustawy Prawo zamówień Publicznych, ze zm., procedurę uproszczoną należało stosować m.in. w przypadkach zakupów towarów i usług oraz robót budowlanych o wartości mniejszej niż 30 tys. zł brutto.

Każdorazowo, przed zleceniem usługi przeprowadzenia działań zaradczych, celem wyboru najkorzystniejszej oferty szacowano wartość zamówienia oraz przeprowadzano badanie rynku wykonawców, w trakcie którego określano przedmiot zamówienia i termin prowadzenia działań oraz wskazywano miejsca realizacji tych działań. Z przeprowadzonych badań rynku wykonawców sporządzano notatki służbowe, w których wskazywano m.in. szacunkową wartość wykonania prac, datę przeprowadzenia badania, nazwy oferentów i kwoty ofert, najkorzystniejszą ofertę oraz kryteria jej wyboru.

(akta kontroli str. 615-626)

Kierownik Referatu nie dopełnił obowiązku zawarcia umów na realizację usług przeprowadzenia działań zaradczych w formie pisemnej, bądź zastosowania pisemnego zamówienia lub zlecenia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 597, 658, 688, 690, 691)

Po przeprowadzonych działaniach zaradczych pracownicy Urzędu dokonywali odbioru wykonanych robót. Czynności te były dokumentowane protokołami. Koszty realizacji przeprowadzonych działań zaradczych były zgodne z określonymi podczas badania rynku wykonawców.

(akta kontroli str. 569-591, 599, 600, 615-635)

W latach 2021-2023 zapytania dotyczące wykonania usługi przeprowadzenia działań zaradczych kierowane były każdorazowo do dwóch, tych samych podmiotów gospodarczych. Kierownik Referatu wyjaśnił, że (...) *przy rozeznaniu rynku zapytanie o wykonanie prac kierowane były do dwóch firm (...), które mają renomę, nieposzlakowaną opinię jako solidny wykonawca – godny zaufania przedsiębiorca oraz posiadający doświadczenie w realizacji zadań związanych z eliminacją gatunków obcych. Doświadczenie firmy obok ceny było ważnym czynnikiem determinującym czy też wskazującym na realizację nie łatwego zadania, ponieważ usuwanie roślin inwazyjnych szczególnie barszczu Sosnowskiego wymaga zastosowania elementów bezpieczeństwa szczególnych w stosunku do pracowników bezpośrednio wykonujących prace /ochrona indywidualna/ oraz znajomości specyfiki rośliny szczególnie w zastosowaniu środków chemicznych (często doświadczenie z minionych lat w stosunku środków chemicznych – mieszanek środków chemicznych) skutkujących odpowiednimi efektami. W związku z powyższym zapytania kierowano do dwóch firm najbardziej wiarygodnych, firm lokalnych tak by też nie generować dodatkowych kosztów. Każda firma, kalkulująca cenę usługi, bierze pod uwagę odległość realizacji usługi od siedziby firmy, a to ma przełożenie na koszt wykonania całości danej usługi. W związku z powyższym, dlatego skierowano zapytanie do tych dwóch firm, a przy wyborze brano pod uwagę doświadczenie jak również zaoferowaną cenę usługi.*

(akta kontroli str. 615, 617, 619, 621, 623, 625, 718-721)

5. Burmistrz nie złożył Regionalnemu Dyrektorowi raportów za 2021 r. i 2022 r. o przeprowadzonych na obszarze gminy Opatów działaniach zaradczych w odniesieniu do IGO, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 230, 233, 241-243, 599-600)

Raport o przeprowadzonych w 2023 r. działaniach zaradczych na terenie gminy Opatów (dalej: Raport) został, stosownie do art. 21 ust. 14 ustawy o gatunkach obcych, przekazany Regionalnemu Dyrektorowi terminowo (26 stycznia 2024 r.), w postaci elektronicznej, w odpowiednim formacie danych oraz zgodnie ze wzorem⁴⁹ udostępnionym przez GDOŚ, zamieszczonym w Biuletynie Informacji Publicznej na

⁴⁹ Wzór raportu zamieszczony jest na stronie GDOŚ: <https://www.gov.pl/web/gdos/wzory-raportow-dla-gminy--inwazyjne-gatunki-obce>. [dostęp: 20 maja 2024 r.].

stronie podmiotowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Przekazany Raport, zawierał informacje, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o gatunkach obcych, w tym m.in.: nazwę podmiotu przeprowadzającego działania zaradcze, datę rozpoczęcia i zakończenia oraz miejsce przeprowadzenia tych działań, a także określenie środków zastosowanych w ramach działań zaradczych. Wskazano również zastosowane środki mające na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO, liczbę okazów IGO lub określenie zajmowanej przez nie powierzchni po przeprowadzeniu działań zaradczych, określenie oddziaływania przeprowadzonych działań zaradczych na gatunki niedocelowe, opis skuteczności przeprowadzonych działań zaradczych, wysokość kosztów przeprowadzonych działań zaradczych oraz wysokość kosztów środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO, wobec którego zastosowano działania zaradcze.

(akta kontroli str. 268-274)

Pismem z 6 lutego 2024 r.⁵⁰ Burmistrz przekazał Regionalnemu Dyrektorowi informacje dotyczące powierzchni stanowisk IGO zajmowanych przez barszcz Sosnowskiego wykazane w Raporcie, przed przeprowadzeniem działań zaradczych na działkach wskazanych w Raporcie.

(akta kontroli str. 275)

W Raporcie wykazane zostały IGO, które nie były zgłoszone Regionalnemu Dyrektorowi oraz nie były wprowadzone do Rejestru IGO. Po otrzymaniu Raportu Regionalny Dyrektor wprowadził informacje do Rejestru IGO o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO, a następnie poinformował o tym Burmistrza (poinformowania wygenerowane automatycznie).

(akta kontroli str. 277-282)

Analiza informacji zawartych w Raporcie wykazała, że jako datę rozpoczęcia i zakończenia działań zaradczych wskazano odpowiednio: 1 maja 2023 r. i 30 listopada 2023 r. Zgodnie z ustaleniami kontroli działania zaradcze na terenie gminy Opatów w 2023 r. realizowane były w okresie 22 maja 2023 r. – 17 listopada 2023 r. (informacje zawarte m.in. w protokołach odbioru wykonania robót zwalczania barszczy Sosnowskiego na terenie gminy Opatów). Burmistrz wyjaśnił, że *W złożonym do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach raporcie o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy Opatów w 2023 r. w odniesieniu do inwazyjnego gatunku obcego stwarzającego zagrożenie dla Unii tj. barszcz Sosnowskiego właściwym terminem realizacji działań zaradczych powinien być termin od 22 maja 2023 r. – 17 listopada 2023 r. Podany termin w raporcie wskazano omyłkowo jako omyłkę, błąd pisarski.*

(akta kontroli str. 241, 272, 273, 569-590, 599, 600, 727, 728)

W dniu 2 lipca 2024 r. Burmistrz⁵¹ przekazał Regionalnemu Dyrektorowi korektę raportu o przeprowadzonych w 2023 r. działaniach zaradczych na terenie gminy Opatów, uwzględniającą właściwe daty realizacji działań zaradczych.

(akta kontroli str. 749-753)

6. Urząd w okresie objętym kontrolą planował przeprowadzenie wizji terenowych oraz monitorował skuteczność przeprowadzonych działań zaradczych. Monitoring skuteczności działań zaradczych zrealizowanych w latach 2021-2022 przeprowadzony został przez podmiot zewnętrzny wykonujący te działania, odpowiednio 8 grudnia 2021 r. i 12 grudnia 2022 r.

⁵⁰ Pismo znak: RŚP-II.61.1.2024 r. z 6 lutego 2024 r.

⁵¹ Z upoważnienie Burmistrza, Zastępcy Burmistrza.

(akta kontroli str. 241, 242, 567, 568)

W dniu 25 czerwca 2024 r. pracownicy Referatu wraz z funkcjonariuszem Straży Miejskiej w Opatowie, celem oceny skuteczności przeprowadzonych w latach 2021-2023 działań zaradczych, przeprowadzili oględziny terenu 11 działek, na których przeprowadzone zostały działania zaradcze w ww. okresie. W trakcie wizji terenowej nie stwierdzono obecności barszczu Sosnowskiego, a pracownicy Urzędu ocenili realizację działań zaradczych jako skuteczne.

(akta kontroli str. 732-748)

Powołany w trakcie kontroli przez NIK Biegły, 27 maja 2024 r. dokonał oceny skuteczności zrealizowanych działań zaradczych na obszarze dwóch stanowisk roślin IGO zlokalizowanych na terenie gminy Opatów⁵². W trakcie przeprowadzonych oględzin na obu stanowiskach nie stwierdzono gatunków IGO. Ponadto w swojej opinii Biegły wskazał, że z uwagi na prowadzone w miejscowości Karwów prace budowlane, niezbędnym jest po ich zakończeniu i odtworzeniu pokrywy roślinnej, ponownie dokonanie oględzin terenu, celem ostatecznego potwierdzenia skuteczności przeprowadzonych działań zaradczych. Odnosząc się w opinii do stanowiska zlokalizowanego w miejscowości Gojców, Biegły wskazał, że z uwagi na przekształcenie stanowiska, należy kontynuować prowadzenie monitoringu tego miejsca.

(akta kontroli str. 642, 754, 755, 762, 772-780)

7. Stosownie do art. 21 ust. 15 ustawy o gatunkach obcych, Urząd po przeprowadzeniu działań zaradczych stosował środki mające na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO. Działania podjęte przez Urząd w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów we wszystkich miejscach, gdzie w okresie objętym kontrolą przeprowadzono działania zaradcze, to zastosowanie środków polegających na odtworzeniu stosunków świetlnych (środek wskazany w § 5 pkt 1 lit. a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów⁵³).

(akta kontroli str. 241, 242, 272, 273, 599, 600, 750)

Burmistrz wyjaśnił, że *Głównym celem działań podjętych przez Gminę Opatów po przeprowadzeniu działań zaradczych była poprawa warunków świetlnych zaburzonych przez IGO – barszcz Sosnowskiego powodujący zacienienie gatunków rodzimych występujących na danym obszarze. Działania zaradcze odtworzyły stosunki świetlne właściwe dla siedlisk występujących w tych ekosystemach.*

(akta kontroli str. 643-647)

8. W celu ochrony przyrody, w okresie objętym kontrolą w Urzędzie podejmowano szereg działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie rozpoznania i zwalczania barszczu Sosnowskiego, obejmujących m.in. umieszczanie na stronie internetowej Urzędu informacji na temat tego gatunku, emisję ogłoszeń radiowych oraz umieszczanie plakatów informacyjnych.

Burmistrz wyjaśnił, że *Urząd Miasta i Gminy w Opatowie podejmował działania informacyjne i edukacyjne w celu rozpoznania stanowisk inwazyjnych gatunków obcych i ich zwalczania, Pracownicy referatu prowadzą zakładkę na stronie internetowej Urzędu (zakładka adres: <https://umopatow.pl/strona-3508-informacja-dotyczaca-barszczu.html>) z informacjami o barszczu Sosnowskiego - informacje o tej roślinie oraz o sposobach zwalczania. Podany jest również kontakt*

⁵² Stanowiska z nr działki 35/2 w msc. Karwów oraz nr działki 203 w msc. Gojców.

⁵³ Dz. U. poz. 2649.

telefoniczny pod którym mieszkańcy mogą zgłaszać ewentualne stanowisk występowania tej rośliny. Pracownicy gminy nie tylko z referatu rolnictwa, ochrony środowiska i promocji, strażnicy Straży Miejskiej w związku z realizacją innych zadań (np. związanych z remontem dróg gminnych, interwencjami i innymi obowiązkami w terenie) proszeni są o sygnalizowanie o ewentualnych miejscach występowania gatunków obcy. Emitowane były ogłoszenia w lokalnym radio informujące mieszkańców o inwazyjnych gatunkach roślin ze szczególnym uwzględnieniem Barszczu Sosnowskiego (skan pisma w załączeniu). Sołtysom przekazane zostały do wywieszenia na tablicach ogłoszeń informacje o Barszczu Sosnowskiego (informacje przekazywane były również podczas zebrań sołeckich, zebrań lokalnych OSP, plakat w załączeniu), podobne ogłoszenie wisiały na tablicach ogłoszeń w tut. Urzędzie. Zasięg działań obejmował teren całej gminy, odbiorcami byli mieszkańcy miasta i gminy Opatów. Działania informacyjne przyczyniły się do wzrostu świadomości nt. inwazyjnych gatunków obcych wśród mieszkańców miasta i gminy Opatów. Pracownicy urzędu nie zanotowali wzrostu ilości zgłoszeń stwierdzenia obecności gatunków obcych w środowisku lokalnym.

(akta kontroli str. 230, 232, 233, 235-242)

W związku z ustaleniami biegłego, wskazującymi na obecność w środowisku przyrodniczym gminy również innych roślin IGO, NIK wskazuje na potrzebę rozszerzenia działań edukacyjnych i informacyjnych dotyczących rozpoznawania i zwalczania roślin IGO o gatunki inne niż barszcz Sosnowskiego, jak również objęcia nimi zwierząt IGO. Zintensyfikowanie działań informacyjnych i edukacyjnych może przyczynić się zwiększenia wiedzy wśród mieszkańców w tym zakresie, a tym samym może wpłynąć na zwiększenie liczby zgłoszeń dotyczących występowania roślin i zwierząt IGO na terenie Gminy Opatów.

9. Burmistrz wyjaśnił, że Urząd przy przeprowadzaniu działań zaradczych nie współpracował z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, dyrektorem parku narodowego, dyrektorem urzędu morskiego, Głównym Inspektorem Rybołówstwa Morskiego, dyrektorem regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, zarządcami nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa oraz podmiotami sprawującymi nadzór nad obszarami chronionymi. Wskazał również, że z ww. podmiotami nie zostało zawarte porozumienie określające szczegółowe warunki i sposób współpracy. W toku kontroli ustalono, że w 2024 r. Burmistrz skierował pisma⁵⁴ z prośbą o przekazywanie informacji związanych z obecnością IGO w środowisku do jednostek Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz do jednego z kół łowieckich zrzeszonego w Polskim Związku Łowieckim. Warunki i sposób tej współpracy nie zostały określone w porozumieniu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 119, 121, 125-128, 229, 230, 232)

10. Wśród najistotniejszych problemów dotyczących rozpoznania i zwalczania IGO jakie napotkano w Urzędzie, Burmistrz wskazał na:

- brak doprecyzowania w ustawie o gatunkach obcych, co powinno zawierać porozumienie, o którym mowa w art. 22 tej ustawy. Wyjaśnił również, że dobrą praktyką byłoby przygotowanie przez ustawodawcę ramowego wzoru takiego porozumienia, z którego mogłyby korzystać gminy lub inne podmioty. Zdarzają się przypadki, iż nie zawsze Koła Łowieckie - PZŁ są chętne do formalizowania współpracy w tym zakresie;

⁵⁴ Pismo znak: RŚP-II.61.3.2024 z 26 kwietnia 2024 r. do Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Zarząd Zlewni w Sandomierzu, Nadzór Wodny Opatów oraz pismo znak: RŚP-II.61.3.2024 z 26.04.2024 r. do Polski Związek Łowiecki Koło Łowieckie Ludowe w Opatowie.

- kosztochłonność prowadzonych działań zaradczych oraz ograniczony dostęp do uzyskania przez samorządy gminne dofinansowania na realizację działań zaradczych np.: z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej;
- brak lub małą liczbę podmiotów, które mogłyby wykonać działania zaradcze;
- brak dostępnych szkoleń skierowanych do pracowników samorządowych dotyczących tematyki rozpoznawania i zwalczania IGO;
- bardzo dużą żywotność roślin inwazyjnych.

(akta kontroli str. 230, 234)

11. W latach objętych kontrolą koszty poniesione przez Gminę z tytułu prowadzonych działań zaradczych wyniosły łącznie 4150 zł (1700 zł w 2021 r., 490 zł w 2022 r. i 1960 zł w 2023 r.). Koszt przeprowadzonych w latach 2021-2023 działań zaradczych w całości pokrywany był ze środków własnych. Urząd w latach 2020-2024 nie ubiegał się oraz nie kierował wniosków o dofinansowanie na prowadzenie działań zaradczych wobec IGO i nie uzyskał dofinansowania na prowadzenie takich działań.

(akta kontroli str. 644, 647, 667)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W 2023 r. Burmistrz zlecił przeprowadzenie na koszt Urzędu działań zaradczych, na terenie pięciu działek znajdujących się w obszarze gminy Opatów, w stosunku do stanowisk barszczu Sosnowskiego zlokalizowanych na gruntach stanowiących własność sześciu podmiotów władających będących osobami fizycznymi, pomimo że nie zaszły przesłanki określone w art. 21 ust. 9 ustawy o gatunkach obcych, co było działaniem niegospodarnym.

(akta kontroli str. 239-242, 272-274, 577-592, 599, 600, 667, 692, 694, 712-714, 716, 717)

Zgodnie z ww. art. 21 ust. 9 ustawy o gatunkach obcych *wójt, burmistrz albo prezydent miasta może, na koszt podmiotu władającego, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 lit. b, przeprowadzić działania zaradcze, w przypadku gdy podmiot władający nie wystąpił do wójta, burmistrza albo prezydenta miasta z wnioskiem o zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych ani nie przeprowadził działań zaradczych we własnym zakresie w terminie roku od dnia otrzymania od wójta, burmistrza albo prezydenta miasta informacji, o której mowa w art. 16 ust. 7. Do przeprowadzenia działań zaradczych na koszt podmiotu władającego, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 lit. b, stosuje się przepisy art. 19 ust. 1, 2 i 6.*

Podmioty władające będące osobami fizycznymi nie występowały do Burmistrza z wnioskiem o zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych, gdyż nie zostały poinformowane o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii rozprzestrzenionego na szeroką skalę oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO.

(akta kontroli str. 644, 646, 784, 787)

Burmistrz wyjaśnił, że *problemy natury kadrowej Referatu Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji w roku 2023 oraz przeświadczenie o konieczności szybkiej eliminacji inwazyjnego gatunku obcego stwarzającego zagrożenie dla Unii tj. barszcz Sosnowskiego, obawy o możliwości ewentualnego zagrożenia dla mieszkańców gminy (wystąpienie poparzeń) spowodowało przeprowadzenie działań zaradczych wobec inwazyjnego gatunku obcego przez Urząd za podmioty władające.*

(akta kontroli str. 692, 694)

Skutkiem przeprowadzenia przez Urząd w 2023 r. działań zaradczych w odniesieniu do stanowisk barszczu Sosnowskiego zlokalizowanych na terenie działek będących własnością osób fizycznych było poniesienie z budżetu Miasta i Gminy w Opatowie kosztów w kwocie 1568 zł.

(akta kontroli str. 667, 689, 691)

2. Burmistrz w latach 2021-2023 nie dopełnił obowiązku zawarcia w formie pisemnej umów bądź zastosowania pisemnych zamówień lub zleceń na realizację sześciu usług przeprowadzenia działań zaradczych w odniesieniu do stanowisk barszczu Sosnowskiego zlokalizowanych na gminnych gruntach. Powyższe stanowiło naruszenie § 7 ust. 6 i 7 (Procedura uproszczona) Regulaminu, zgodnie z którym *wydatkowanie środków poza siecią handlu detalicznego bądź hurtowego wymaga zawarcia umowy w formie pisemnej oraz dopuszczalne jest stosowanie pisemnego zamówienia lub zlecenia wykonania usługi lub dostawy; winno ono określać co najmniej przedmiot zamówienia (zakres ilość) oraz termin jego realizacji.*

(akta kontroli str. 593, 597, 655, 656, 658, 688, 690, 691)

W zakresie umów na realizację w latach 2020-2024 usług rozpoznania i zwalczania IGO na terenie gminy Opatów, Burmistrz wyjaśnił, że nie zawierano takich umów.

(akta kontroli str. 593, 597)

Kierownik Referatu odnosząc się do zawarcia umów w formie pisemnej wyjaśnił: *W związku z trudnościami kadrowymi w Referacie Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Promocji oraz przeoczeniem nie zostały sporządzone pisemne umowy w odniesieniu do przeprowadzonych działań zaradczych wobec inwazyjnego gatunku obcego stwarzającego zagrożenie dla Unii.*

(akta kontroli str. 688, 690)

Kierownik Referatu wyjaśnił również: *W latach 2021-2023 w zakresie usług przeprowadzenia działań zaradczych w odniesieniu do inwazyjnego gatunku obcego, (...) nie zastosowano z przeoczenia pisemnego zamówienia lub zlecenia.*

(akta kontroli str. 688, 690, 691)

NIK zauważyła, że zawarcie umowy lub dokonanie zlecenia bądź zamówienia/zlecenia w formie pisemnej, co zostało określone w Regulaminie, stanowi formę zabezpieczania interesów zlecającego jak i wykonawcy. Określenie w formie pisemnej warunków realizacji usługi m.in. wskazanie zakresu, terminu, odpowiedzialności oraz kwoty, stanowi potwierdzenie obustronnej ich akceptacji oraz podstawę ewentualnego dochodzenia roszczeń dotyczących nienależytej realizacji umowy.

3. Burmistrz nie złożył Regionalnemu Dyrektorowi raportów za 2021 r. i 2022 r. o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy Opatów, pomimo że w tych latach prowadzono działania zaradcze mające na celu zwalczanie stanowisk barszczu Sosnowskiego obecnych na gminnych gruntach⁵⁵. Zgodnie z art. 21 ust. 14 ustawy o gatunkach obcych wójt, burmistrz albo prezydent miasta składa regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska właściwemu ze względu na miejsce przeprowadzenia działań zaradczych raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy zawierający informacje, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 tej ustawy, w postaci

⁵⁵ Zgodnie z art. 54 ustawy o gatunkach obcych raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy należało złożyć po raz pierwszy za rok 2021.

elektronicznej, w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez GDOŚ, zamieszczonym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej GDOŚ, do dnia 31 stycznia za poprzedni rok kalendarzowy, w którym zostały przeprowadzone działania zaradcze.

(akta kontroli str. 230, 233, 241-243, 599, 600)

Burmistrz wyjaśnili, że *Błędna interpretacja przepisów związanych z wejściem w życie ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych jej obowiązywania skutkowało niezłożeniem w 2021 r. raportu z działań zaradczych za w/w rok. Pracownik realizujący zadania przeoczył również złożenie raportu z działań zaradczych na terenie gminy prowadzonych w 2022 r. Za 2023 r. Burmistrz Miasta i Gminy Opatów złożył regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska właściwemu ze względu na miejsce przeprowadzenia działań zaradczych raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych.*

(akta kontroli str. 230, 233)

4. Burmistrz nie zawarł porozumienia określającego szczegółowe warunki i sposób współpracy z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie Zarząd Zlewni w Sandomierzu Nadzór Wodny Opatów – zarządcą nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa oraz z Polskim Związkiem Łowieckim Koło Łowieckie Ludowe w Opatowie. Powyższe było niezgodne z art. 22 ust. 3 ustawy o gatunkach obcych, zgodnie z którym szczegółowe warunki i sposób współpracy określa porozumienie zawarte między podmiotami, o których mowa w ust. 1.

Pismami z 26 kwietnia 2024 r. Burmistrz zwrócił się do ww. podmiotów z prośbą o przekazywanie informacji o występowaniu stanowisk Barszczu Sosnowskiego.

(akta kontroli str. 119, 121, 125-128)

Burmistrz wyjaśnił, że (...) *W 2024 Urząd Miasta i Gminy w Opatowie skierował prośbę do PZŁ Koło „Ludowe” w Opatowie oraz do PGW Wody Polskie, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie Zarząd Zlewni w Sandomierzu, Nadzór Wodny Opatów pismo z prośbą o przekazywanie informacji o ewentualnym występowaniu inwazyjnych gatunków obcych w zakresie rozpoznawania stanowisk IGO w celu przeprowadzaniu działań zaradczych. (...).*

(akta kontroli str. 119, 121)

Zgodnie z art. 22 ust. 1 ustawy o gatunkach obcych wójt, burmistrz albo prezydent miasta, regionalny dyrektor ochrony środowiska, dyrektor parku narodowego, dyrektor urzędu morskiego, Główny Inspektor Rybołówstwa Morskiego, dyrektor regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, zarządcy nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa oraz podmioty sprawujące nadzór nad obszarami chronionymi, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5 i 7-9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁵⁶, przy przeprowadzaniu działań zaradczych współpracują ze sobą oraz z Polskim Związkiem Łowieckim. W art. 22 ust. 2 lit. b ww. ustawy określono, że współpraca, o której mowa w ust. 1, obejmuje w szczególności wymianę informacji związanych z obecnością IGO w środowisku, natomiast zgodnie z art. 22 ust. 3 szczegółowe warunki i sposób współpracy określa zawarte porozumienie.

Burmistrz wyjaśnił, że *Gmina Opatów współpracuje z Polskim Związkiem Łowieckim oraz PGW Wody Polski Nadzór Wodny w Opatowie przy przeprowadzaniu działań zaradczych współpraca obejmowała wymianę*

⁵⁶ Dz. U. z 2023 poz. 1336, ze zm.

informacji o ewentualnym występowaniu rodzaju, stanowisk obcych gatunków inwazyjnych. Z wyżej wymieniony podmiotami nie zostało zawarte porozumienia określające szczegółowe warunki i sposób współpracy. Obecnie gmina Opatów jest na etapie przygotowywania projektu porozumienia - konsultacja prawna przygotowania treści merytorycznej.

(akta kontroli str. 229, 232)

OCENA CZĄSTKOWA

W latach objętych kontrolą w Urzędzie prowadzono rozpoznanie stanowisk roślin należących do IGO, a w stwierdzonych miejscach występowania takich gatunków realizowano działania zaradcze.

Pomimo uzyskania informacji o obecności w środowisku gminy IGO stwarzających zagrożenie dla Unii, Burmistrz w latach 2022-2023 nie przekazał Regionalnemu Dyrektorowi ośmiu zgłoszeń dotyczących stwierdzenia takich roślin. Ponadto w odniesieniu do zgłoszeń o obecności IGO w środowisku na pięciu stanowiskach, uzyskanych w formie przekazu ustnego, nie wystąpiono do zgłaszających o przekazanie zgłoszenia we właściwej formie.

Realizację działań zaradczych w okresie objętym kontrolą, Urząd zlecał podmiotowi zewnętrznemu wybranemu w wyniku prowadzonego postępowania. Wbrew § 7 ust. 6 i 7 Regulaminu, nie dopełniono obowiązku zawarcia z wykonawcą tych prac umów w formie pisemnej bądź zastosowania pisemnego zamówienia bądź zlecenia.

Działania zaradcze zostały przeprowadzone na zlecenie Urzędu również na pięciu stanowiskach IGO zlokalizowanych na działkach ewidencyjnych, których właścicielami były osoby fizyczne. Osoby te nie występowały do Burmistrza z wnioskiem o zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych, gdyż nie zostały poinformowane o stwierdzeniu obecności IGO w środowisku. Realizacja działań na tych działkach skutkowała nieuzasadnionym ponoszeniem kosztów z budżetu Gminy. Mimo obowiązku corocznego raportowania Regionalnemu Dyrektorowi o przeprowadzonych działaniach zaradczych, Burmistrz nie złożył takich raportów za 2021 r. i 2022 r., a przedłożone sprawozdanie za 2023 r. zostało sporządzone nierzetelnie.

W Urzędzie realizowano obowiązek monitorowania skuteczności działań zaradczych. Podejmowano również współpracę z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie oraz z Polskim Związkiem Łowieckim, obejmującą wymianę informacji związanych z obecnością IGO w środowisku, lecz nie dopełniono obowiązku zawarcia porozumienia określającego szczegółowe warunki i sposób tej współpracy. Wprawdzie w Urzędzie w latach objętych kontrolą prowadzono działania informacyjne i edukacyjne mające na celu rozpoznanie stanowisk IGO i ich zwalczanie, jednak działania te były ograniczone jedynie do barszczu Sosnowskiego.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

NIK zwraca uwagę, że charakter, waga i skala stwierdzonych nieprawidłowości wskazują na potrzebę wzmocnienia przez Burmistrza działań podejmowanych w obszarze kontroli zarządczej, o której mowa w art. 68 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁵⁷, w celu zapewnienia zgodnego z prawem, terminowego i efektywnego realizowania celów i zadań Urzędu w zakresie związanym z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO.

⁵⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, ze zm.

Wnioski

1. Przekazywanie zgłoszeń do Regionalnego Dyrektora, dotyczących stwierdzenia roślin i zwierząt IGO na terenie Gminy Opatów, zgodnie z wymogami art. 16 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 2 ustawy o gatunkach obcych.
2. Informowanie podmiotu władającego odpowiedzialnego za przeprowadzenie działań zaradczych o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroka skalę oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO, zgodnie z wymogami art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych.
3. Przeprowadzanie działań zaradczych na koszt podmiotu władającego w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w art. 21 ust. 9 ustawy o gatunkach obcych.
4. Zawieranie umów na realizację działań zaradczych z podmiotami zewnętrznymi w formie pisemnej bądź stosowanie pisemnych zleceń lub zamówień zgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami określającymi zasady udzielania zamówień publicznych (Regulaminem).
5. Składanie Regionalnemu Dyrektorowi raportu o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy, zgodnie z wymogami art. 21 ust. 14 ustawy o gatunkach obcych.
6. Zawieranie porozumień określających szczegółowe warunki i sposób współpracy, o których mowa w art. 22 ust. 3 ustawy o gatunkach obcych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, września 2024 r.

Kontroler
Przemysław Domoradzki
Starszy inspektor kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach
p.o. Wicedyrektor
Krzysztof Wilkosz

.....
podpis

.....
podpis